

BO'LAJAK TEXNOLOGIYA O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-ASOSIY YO'NALISHLARI

Abdieva Saltanat Patullaevna

Nukus davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15628668>

XXI asr – innovatsiyalar, axborot kommunikatsiya tizimlari va raqamli texnologiyalar asri bo'lib, bu jarayon ta'lim tizimiga ham katta ta'sir qilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev ilgari surgan "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirishning Harakatlar strategiyasi" da ijtimoiy sohalarni rivojlantirishga doir yo'nalishida ta'lim sohasiga ham muhim vazifalarni belgilab berdi. Umumta'lim maktablaridagi "Mehnat ta'limi" fani "Texnologiya" fani deb o'zgartirilib, ushbu fan mazmuni kengaytirildi, ya'ni innovatsion texnologiyalar, ulardan samarali foydalanish kabi vazifalar yuzasidan fan tarmog'ida o'rgatilishi kerak bo'lgan mavzular zamonaviylashtirildi va takomillashtirildi. Bunday sharoyitta texnologiya fani orqali o'quvchilarda texnik tafakkur va ijodiy yondashuvni, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun, bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish ta'lim sifatini oshirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Texnologiya fanining maqsadi o'quvchilarda mehnat madaniyati, kasbga yo'naltirish, ijodiy fikrlash va amaliy ko'nikmalarni shakllantirish orqali ularni zamonaviy texnologiyalar bilan tanishtirish, hayotga, ishlab chiqarishga tayyor shaxs sifatida tarbiyalash hisoblanadi.[3] Bu fan o'quvchilarni nafaqat qo'l mehnatiga o'rgatadi, balki ularni ijodkor, mas'uliyatli, o'z kasbini tanlay oladigan va texnik tafakkurga ega shaxsni yetishtirishni maqsad qiladi. Fanning mazmuni o'quvchilarning yoshi, fiziologik xususiyatlariga qarab kengayib, murakkablashib boradi. Masalan, 4-5 sinflar uchun "Texnologiya" darsliklarida o'qituvchi texnologiya va texnologik vositalar, texnik konstruksiyalash va modellashtirish, robototexnika asoslari, zamonaviy kasblar (dizayner, marketolog, interyer dizayner, muhandis dasturchi) haqida, shuningdek, eskiz, model, maket, modellashtirish, kontruktorg'lash va 3D ruchkalarda har xil o'lchamli obyektlarni yasash kabi mavzularni o'rgatishi kerak bo'ladi. Bundan keyingi sinflarda ham mavzular va o'quvchilar o'rganishi kerak bo'lgan nazariy va amaliy bilimlar murakkablashib boradi. Mana shunday vaziyatta ushbu fan o'qituvchisidan chuqur bilim va tajribalarni, kasbiga oid haratarafli bilim va amaliy ko'nikmalarni o'zida jamlagan kasbiy kompetentligi yuqori kadr bo'lishni talab qiladi.

Kasbiy kompetentlik – bu o'qituvchining nazariy bilimlari, amaliy ko'nikmalari, kommunikativ va axloqiy fazilatlarini, innovatsion faoliyatga tayyorligi, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini qamrab oluvchi murakkab tizimli tushuncha.[1] A.V.Xutorskiy "kompetentlik – faqat bilim emas, balki ularni hayotiy faoliyatda qo'llay olish qobiliyatidir." deb, ta'kidlaydi. Zamonaviy texnologiya fani o'qituvchilariga xos bo'lgan kasbiy kompetentliklar quyidagi qismlarda aks etadi:

1. Texnologik bilim va ko'nikmalar – ishlov berish usullari, texnik chizmalar, dasturiy ta'minotlar bilan ishlash, 3D modellashtirish va b.;
2. Innovatsion yondashuv – STEM, STEAM va boshqa raqamli texnologiyalarni qo'llay olishi;
3. Ijtimoiy va kommunikativ kompetentsiyalar – jamoada ishlay olish, ota-onalar, jamiyat bilan samarali muloqot o'rnatish, pedagogik mahorat;
4. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish kompetentsiyasi – kompyuter grafikasi, dizayn, platformalardan foydalanish va amaliy loyihalar yaratish va b.

Texnologiya o'qituvchisi matematika, fizika, san'at, fan va texnika yangiliklaridan doim xabardor bo'lishi, ulardan o'rinli foydalana olishi bilan bir qatorda pedagogga xos kasbiy

kompetentliklarini ham doimiy rivojlantirib borishi lozim. Chunku, o'quvchilar, ularning ota-onalari va pedagogik jamoa bilan ishlashda ijtimoiy – kommunikativ kompetensiya (o'quvchilar, ota-onalar va pedagogik jamoa bilan samarali muloqot qilish, hamkorlikda ishlash, o'quvchilarda jamoada ishlash va kasbga hurmat bilan yondashish ko'nikmasini shakllantirish), pedagogik kompetentlik (o'quv dasturlari va davlat ta'lim standartlari asosida o'qitish, darsda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish, baholash mezonlarini to'g'ri qo'llay olish), metodik kompetensiya (o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammolarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish, kasbiy yo'naltirish va mehnat tarbiyasi asoslarini o'rgatish), axborot-kommunikatsion kompetensiyasi (kompyuter dasturlaridan foydalanish, interaktiv taqdimotlar, elektron resurslar bilan ishlash, raqamli texnologiyalar asosida loyihalar yaratishni o'rgatish), tashkiliy-boshqaruv kompetensiyasi (mexnat xavfsizligi va sanitariya qoidalarini bilish ularga amal qilish, darsdan tashqari ishlarni tashkil etish, o'quv ustaxonalarini tashkil etish u yerda samarali ish olib borish), innovatsion kompetensiya (zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, o'quvchilarning innovatsion tafakkurini rivojlantirish) kabi kasbiy kompetentliklarini shaxsiy qobiliyatlari bilan uyg'unlikda olib borish o'qituvchi faoliyatini yana da samarali qiladi.

Boshqa fanlardan farqli ravishda "Texnologiya" fani uzoq muddatli ya'ni maktabga ilk qadamini qo'ygan 1-sinf o'quvchilaridan boshlab ular to maktabni bitirgunicha har bir sinfda o'qitilishi bilan muhim ahamiyatga ega. Bu o'qituvchining kasbiy tayyorgarligiga yana da jiddiy yondashishni ko'rsatadi. Chunki, har bir sinfdagi o'quvchilar bilan muloqotda, ta'sir qilishda ularning yoshiga doir fiziologik xususiyatlarini ham yaxshi bilishi kerak bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak texnologiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish – bu nafaqat o'qituvchining o'zini, balki jamiyat taraqqiyotini ta'minlovchi muhim omillardandir. Bugungi kunda mamlakatimizda bu yo'nalishda keng ko'lamli islohotlar olib borilmoqda. Shuning uchun, pedagogika ta'lim muassasalari zamonaviy texnologiyalarni chuqur egallagan, ijodiy va innovatsion fikrlovchi, mustaqil qaror qabul qila oladigan texnologiya o'qituvchilarini tayyorlashni o'z oldiga maqsad qilib qo'yishi zarur.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azizxo'jaeva N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. –T.:2023.
2. Muslimos N. va b. Mehnat ta'limi o'qitish metodikasi va kasb tanlashga yo'llash: darslik. –T.: 2014.
3. Shomirzayev M.X. Texnologiya fanini o'qitishning samaradorligini oshirish yo'llari, - T.: 2019.